

Prokešová, M. (2013). *Světla a temnoty Jana Amose Komenského, aneb člověk známý neznámý.*

Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita.

Publikace ostravské autorky Miriam Prokešové nazvaná *Světla a temnoty Jana Amose Komenského, aneb člověk známý neznámý* je zpracovaná nejen jako neobvykle pojatý vysokoškolský text splňující parametry monografie, ale zejména jako filosoficko-pedagogické pojednání o myšlenkách a vnitřních polemikách Jana Amose Komenského. Jak autorka uvádí, byla by ráda, kdyby její rozhovory přes staletí byly: „[...] svým způsobem také *světla v temnotách* poznání myšlenek J. A. Komenského. Aby ukázaly, že Komenský není minulost, není již překonaný, zastaralý, neživotný; ale právě naopak.“ Publikace není primárně určena jako tradiční učební materiál pro studenty, ale může být využita širším spektrem čtenářů. Pro studenty humanitních i přírodovědných oborů může být velmi atraktivní, zejména z toho důvodu, že nutí čtenáře k zamyšlení a studenti v ní mohou objevit filosofický rozměr Komenského myšlenek, zaměřených na každého člověka. Autorka se Komenského třeba na s. 34 ptá: „Ale jak budu moci pomáhat lidem, poznám-li pouze jednoho?“ Komenský odpovídá: „Pokud se naučíš jen jednoho učit, řídit, starat se o něj, budeš to umět u všech.“ (*Rozhovor šestý O zkroušených srdcích*). Knihu mohou využít také vysokoškolští pedagogové jako zdroj inspirace pro své přednášky, pro obohacení vlastních myšlenek nebo pro historickou oporu v samotné pedagogické vědě. Mohou ji využít i učitelé v praxi, pro které může být tato publikace například zajímavou inspirací ve vztahu k aktuální žakovské populaci. Knížka může sloužit také jako kvalitní východisko pro psaní závěrečných prací, protože nabízí množství odkazů na cenné myšlenky velikána světové pedagogiky v doprovodu jiných autorů.

Celá publikace je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. Jednotlivé kapitoly mají převážně teoreticko-filosofický obsah, ale autorka jej vhodně a zajímavě přibližuje současným čtenářům. Kapitola 1. *Světla v hlubinách propastí* nabízí dvanáct rozhovorů autorky s Komenským. Rozhovory jsou velmi čtivé, interaktivní, skutečně se zamýšlející nad probíranými tématy. Je pěkné vnímat, jak Miriam Prokešová v některých momentech s Komenským nesouhlasí, jak vzájemně hledají odpovědi a rozebírají jednotlivá témata (namátkou rozhovor druhý *O výchově a nápravě?* nebo rozhovor jedenáctý *O propastech v nás*). V kapitole 2. nazvané *Temnoty Jana Amose Komenského* autorka

prostřednictvím krátkých esejí přemýšlí nad vybranými pasážemi nejen z děl J. A. Komenského, ale také Bubera, Lévinase, Marcela, Pascala a dalších autorů. Na některých místech se ještě vrací k předchozím rozhovorům a dále je myšlenkově rozvíjí. Samotné názvy jednotlivých subkapitol jako *Člověk jako křehká bytost*, *Víra*, *Naděje*, *Láska*, *Propasti v nás*, *nic a nicota* ukazují na filosofickou náročnost textu. I přes „úskalí“ nutnosti přemýšlet nad sdělenými myšlenkami je nesmírně zajímavé pronikat do úvah autorky, která v publikaci prokazuje cit pro člověka a pro hledání jeho místa ve světě ostatních. Zajímavě pojatá je kapitola 3. *Jan Amos Komenský, člověk známý neznámý*, která sice na malém prostoru, ale o to intenzivněji představuje J. A. Komenského jako člověka silného, zkoušeného osudem, neprožívajícího jen úspěch, ale hlavně jako člověka skutečného, člověka „z masa a kostí“. Čtvrtou kapitolou, která publikaci uzavírá, je *Závěrečné slovo ke čtenáři*. Miriam Prokešová uvádí:

Mým cílem bylo přiblížit Komenského myšlení, vybídnout k přemýšlení, vybídnout k pročtení či aspoň pouze k prolistování jeho děl. Chtěla bych čtenáře přivést k zamyšlení a poznání toho, že někteří naši velikáni (tak, jak je vnímáme téměř od dětství) nejsou jednou provždy zaškatulkováni a že zdaleka o nich nevíme vše, ale naopak – jen hodně málo. Možná tato publikace probudí zájem vědět o něco více... (s. 108)

Domnívám se, že si posuzovaná publikace nabízející vynikající a neobvyklé dokreslení osobnosti J. A. Komenského mezi čtenáři svou pozici najde. Oproti stávajícím publikacím se zde setkáváme se zajímavým prvkem, který bych označila jako „neobvyklý filosofický náhled“. Spočívá ve specifickém uchopení tématu a jeho vyjádření, které se od dnešních textů odchyľuje, což můžeme vidět např. na s. 45, kdy Miriam Prokešová s Komenským polemizuje *O nešťastné svobodě (Rozhovor osmý)* a kdy se Komenského ptá: „V čem se však ta svobodná vůle projevuje?“ a on jí odpovídá: „Svoboda lidské vůle se projevuje nejspíše ve třech věcech: 1. vůči vnějšímu nátlaku; 2. vůči věcem, objektům vůle; 3. vůči sobě samému.“ Zde je patrná aktuálnost knihy, která je do jisté míry zrcadlem, nastaveným současnému čtenáři. Celý text dokládá autorčinu vynikající znalost díla Jana Amose Komenského. V publikaci jsou použity ilustrace – obrazy Milivoje Husáka, které citlivě dotvářejí atmosféru knihy a které jmenovaný malíř Miriam Prokešové zcela nezištně poskytl.

Recenzovaná publikace je fundovaným dílem z oblasti filosofie výchovy, ve kterém autorka cílovou skupinu čtenářů výrazně oslovuje. Přesto bych

autorce doporučila v některých pasážích zohlednit také možnost materialistického náhledu čtenáře, i když je její kniha výsostně idealistická.

Textu knihy i přes jeho odbornost vládne srozumitelnost, kompaktnost a přehlednost sdělovaných informací. Podle mého názoru publikace nazvaná *Světla a temnoty Jana Amose Komenského, aneb člověk známý neznámý* svým zaměřením zaplňuje volné místo v této oblasti a je bezesporu také inspiračním základem pro odbornou diskusi, kterou mohou uvítat také odborníci z řad vědeckých pedagogických pracovníků.

*Jana Škrabánková
Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta,
Katedra pedagogiky a andragogiky*

Nováková, J. (2014). *Aktivizující metody výuky*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

Text se zabývá aktivizujícími metodami výuky, které by měly zaujmout významnější místo v didaktické interpretaci učiva na všech úrovních škol, neboť jedinečným způsobem umožňují syntézu poznatků z různých předmětů a jejich využívání v praktických nebo didakticky upravených úlohách či situacích. V textu je uvedena klasifikace vyučovacích metod z různých pohledů a prostor je věnován jak problematice funkce a výběru vyučovací metody, tak i otázkám motivace a výukových cílů. Aktivizující pojetí vyučování je popsáno s důrazem na teoretická východiska a historické zkušenosti. Text je orientován na představení elementárních pojmů, principů aktivizujícího pojetí výuky, jeho přínosů a úskalí. Oblast aktivizujících metod je pojata především se zaměřením na problematiku odborného výcviku, klasifikaci, popis a využití jednotlivých metod. V textu jsou uvedeny i konkrétní příklady aplikace aktivizujících metod z praxe.